

СТРАТЕГИЯ
ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИИ В
СИГУРНОСТТА И ОТБРАНАТА

София, 2015

СТРАТЕГИЯ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИИ В СИГУРНОСТТА И ОТБРАНАТА

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Стратегията за изследвания и технологии в сигурността и отбраната отразява политиката на държавата и нейните отговорности при управлението на научноизследователската и развойната дейност в интерес на сигурността и отбраната. Тя дефинира технологичните области, в които научната и изследователската общност, работеща в интерес на сигурността и отбраната, ще реализира целите на националната и ще допринесе за постигането на европейската и евро-атлантическата политика за сигурност и отбрана.

Стратегията е разработена в контекста на следните политики и документи:

Европейски съюз

- Обща външна политика и политика на сигурност (ОВППС) на Европейския съюз (Common Foreign and Security Policy);
- Съобщение на Комисията „Европа 2020. Стратегия за интелектуален, устойчив и приобщаващ растеж“, Брюксел, 3.3.2010 г. (A strategy for smart, sustainable and inclusive growth - EUROPE 2020);
- Обща политика за сигурност и отбрана на ЕС (Common Security and Defence Policy);
- План за развитие на способностите (Capability Development Plan);
- Европейска стратегия за изследвания и технологии в отбраната (European Defence Research & Technology (EDRT) strategy);
- Европейска стратегия за сътрудничество във въоръженията (European Armaments Cooperation (EAC) strategy);
- Европейска стратегия за отбранителна и технологична индустриална база (European Defence Technological and Industrial Base (EDTIB) strategy)

Национални

- Стратегия за национална сигурност на Република България
- Национална стратегия за развитие на научните изследвания – 2020 г.
- Иновационна стратегия на Република България
- Стратегия за развитие на българската отбранителна технологично-индустриална база
- Бяла книга за отбраната и Въоръжените сили на Република България

- Преглед на Въоръжените сили на Република България – 2010 г.
- План за развитие на Въоръжените сили на Република България
- Програма за развитие на отбранителните способности на Въоръжените сили на Република България 2020

Органът, който приема документа, е Министерският съвет на Република България.

Хоризонт – 2020 г.

Цикъл на обновяване – 3 години

Заинтересувани страни

- Министерства и ведомства, научноизследователски организации, академии, университети и висши училища с основна дейност в интерес на сигурността и отбраната;
- Граждански научноизследователски организации, академии, университети и институти;
- Индустиални организации и предприятия, развиващи научна и развойна дейност в областта на сигурността и отбраната.

Индикатори: Стратегията за изследвания и технологии в сигурността и отбраната възприема основните индикатори и индикаторите за наблюдение на „Национална стратегия за развитие на научните изследвания – 2020 г.“.

2. АНАЛИЗ НА СРЕДАТА И СЪСТОЯНИЕТО НА ИЗСЛЕДВАНИЯТА И ТЕХНОЛОГИИТЕ В СИГУРНОСТТА И ОТБРАНАТА

2.1. Терминология

Сигурността е функционално състояние на система или субект в условия на липса на опасност/заплаха, което осигурява неутрализиране и/или противодействие на външни и вътрешни фактори, оказващи влияние или са в състояние да въздействат деструктивно (влошаване на организационното състояние или невъзможност за функциониране и развитие).

Националната сигурност е състояние на обществото и държавата, при което са защитени основните права и свободи на гражданите, териториалната цялост, независимостта и суверенитета на страната и е гарантирана демократичната структура на държавата и гражданските институции, в резултат на което нацията запазва и увеличава своето благосъстояние и се развива.

Отбраната на Република България е част от националната сигурност, която се определя от националните интереси и се изразява в система от политически, икономически, военни, социални и други дейности за осигуряване на стабилна среда на сигурност и за подготовка и осъществяване на въоръжена защита на териториалната цялост и независимостта на държавата.

Научните изследвания са комплексна система от мероприятия, провеждани за осъществяване на систематично натрупване на знания посредством търсенето и събирането на данни, информация и факти за природни или обществени процеси и явления.

Технологията е съвкупност от знания за методи, инструменти и последователности на операции и процедури за постигане на желан резултат посредством преобразуване на даденото в необходимо.

2.2. Състояние на изследванията и технологиите в сигурността и отбраната

В световен мащаб държавите, които притежават високи равнища на инвестиции в образователната, научната и развойната дейност, демонстрират силен икономически растеж и увеличаващ се дял на световния пазар на знания и иновации. Образованието, знанията и иновациите се превърнаха в основна политика на всички успели страни.

България значително изостава по отношение на интензитета на инвестиции в научноизследователската и развойната дейност (НИРД) и респективно – на резултатността на научната, технологичната и иновационната продукция. По данни на Евростат средният процент на публичните разходи за НИРД в България като процент от БВП за периода 2000–2008 г. има отрицателен ръст. Отбелязан е ръст на частните инвестиции, които обаче като общ дял запазват много ниски стойности.

През последните две десетилетия секторът за сигурност и отбрана претърпя сериозни съкращения и трансформации във връзка с европейските и евро-атлантическите реалности и ориентация. По отношение на изследванията и технологиите в сигурността и отбраната трансформацията се изразява в следното:

На първо място, закриване на важни структури за научноизследователска дейност в системата на отбраната. Това се изрази основно в ниска резултатност и иновативност на научната и развойната дейност в сектора за сигурност и като цяло на страната.

Второ, значително съкращаване на предприятията от отбранителната промишленост, спрямо 1990 г. – инвеститор и основен ползвател на научна продукция, което ги принуди да търсят други механизми за поддържане на производствения си капацитет. Процесът е съпроводен с нисък дял на

държавните инвестиции, поради липсата на програмно финансиране на изследванията и иновациите в сигурността и отбраната.

Трето, премахване на централизираната структура за управление и координация на научноизследователската и производствената дейност в интерес на сигурността и отбраната. Това доведе до липсата на стабилност и прогнозируемост на инвестициите в научноизследователската, развойната и производствената дейност. В резултат бе нарушен интегритетът в научните среди и индустрията/бизнеса, което ги принуди да търсят самостоятелни пътища за справяне с конкуренцията.

Четвърто, ниска ефективност на международната дейност за сътрудничество и интеграция в областта на изследванията и технологиите в сигурността и отбраната на всички равнища, включително на регионално, независимо от предоставените възможности от Европейския съюз и НАТО.

Пето, освобождаване на значителен човешки научен ресурс, изграждан с десетилетия с държавни средства за целите на научноизследователската, развойната и производствената дейност в сигурността и отбраната. В голяма степен бяха нарушени връзката и съгласуваността на програмите за образование с необходимостта на изследванията, технологиите и иновациите. Всичко това се съпровождаше с незначително инвестиране в ново поколение млади учени и изследователи и с невъзможност за обновяване на научния състав.

Шесто, разрушаване на значителна част и остаряване на материалната база за научноприложна дейност и технологии, както и неефективното ѝ използване в интерес на сигурността и отбраната на страната.

Не на последно място през годините тези процеси се съпровождаха от липсата на ясна държавна политика за ролята и мястото на научноизследователската, развойната и производствената дейност в интерес на сигурността и отбраната и икономиката на страната.

2.3. Състояние и перспективи на изследванията и технологиите в сигурността и отбраната в европейски план

Политиката на Европейския съюз за научни изследвания и технологии има ясно определени цели, стабилно финансиране и е дългосрочно гарантирана. Тя е насочена към изграждането на интегрирано европейско изследователско пространство за постигането на дълготраен и устойчив икономически растеж. Политиката подкрепя провеждането на върхови научни изследвания в нововъзникващи области на познанието. Стимулира най-добрите научни колективи в Европейския съюз и извън него да провеждат съвместни научни изследвания в съвременни направления. Активно подкрепя създаването на ново поколение талантиливи млади учени, които да останат в Европа и да работят за постигането на конкурентоспособна икономика, базирана на знанието и уменията.

Ръководен орган и проводник на Общата политика за сигурност и отбрана на Европейския съюз като част от Общата външна политика за сигурност на Европейския съюз е Европейската агенция по отбрана. Нейната основна роля се изразява в успешната координация на отбранителното сътрудничество в Европа. Най-общо това означава подкрепа на страните членки и Съвета на ЕС в осъществяването на единството от следните политики:

- Политика за единни способности в сигурността и отбраната
- Политика за развитие на общи изследвания и технологии
- Политика за ефективност и ефикасност на европейските програми за въоръжения

- Политиката за единна европейска индустриална база

Резултатите на Европейската агенция по отбрана се определят от изпълнението на четири основни ключови функции:

- Развитие на отбранителните способности в сферата на управление при кризи
 - Издигане и увеличаване на сътрудничеството по отношение на въоръженията в Европа
 - Подсилване и укрепване на отбранителните технологии и индустриалната база за създаване на международно конкурентен европейски пазар за отбранителна екипировка
 - Подобряване ефективността на отбранителните изследвания и технологии в Европа

Тези функции са разпределени за реализирането на единството на целите на четири стратегии:

- **План за развитие на способностите.** Способностите са приоритизирани в три групи. Планът осигурява на страните членки прецизна картина и оценка на основните тенденции и изисквания към способностите в близък, средносрочен и дългосрочен план. Целта е предоставяне на информация на национално равнище при вземането на решения за инвестиране в сигурността и отбраната. Това включва определяне на области за сътрудничество и предложения за колективни решения. Планът е цялостен, общ стратегически инструмент – „двигател” за инвестиране в изследвания и технологии, за коопериране във въоръженията и за отбранителната индустрия.

- **Европейска стратегия за изследвания и технологии в отбраната.** Целта на стратегията е по-ефективно да повиши ролята на изследванията и технологиите за поддържане на отбранителните способности. Тя определя крайните цели (в кои технологични области и технологии да се инвестира), средствата (как да бъде извършено това) и начините, за да се превърнат в дело целите и средствата чрез пътни карти и планове за действие.

- **Европейска стратегия за сътрудничество във въоръженията.** Фокусирана е върху подпомагането и ефективното развитие на европейското сътрудничество в областта на въоръженията за поддържане на необходимите способности за реализиране на Общата европейска политика за сигурност и отбрана. Стратегията дефинира как да се подобрят ефективността и ефикасността на европейските програми за въоръжения чрез серия от действия, прилагането на поуки от практиката в миналото, като се прилага Ръководството за най-добри практики на сътрудничество във въоръженията.

- **Европейска стратегия за отбранителната технологична и индустриална база.** Тя описва бъдещата картина на европейската отбранителна индустрия въз основа на три подхода: базиран на способности, достатъчност и глобална конкурентност. Бъдещата европейска отбранителна технологична и индустриална база трябва да бъде по-интегрирана, по-малко дублирана и повече взаимозависима, с нарастваща специализация посредством разкриването на индустриални центрове за високи резултати и постижения.

В национален план европейската интеграция на страната ни открива възможности за нови перспективи и в същото време – за нови отговорности на българското общество и ръководство. България е част от Общата политика за сигурност и отбрана на Европейския съюз и е отговорна за приноса в осъществяването на тази политика. По отношение на сигурността и отбраната страната ни е призвана да постигне високите стандарти, определени в европейските и евро-атлантическите стратегически документи, като се възползва от целевите средства и възможности, предоставени от Европейския съюз.

2.4. Състояние и перспективи на изследванията и технологиите в НАТО

Организацията за наука и технологии (ОНТ) на НАТО е ангажирана с мисията да ръководи политиката на Северноатлантическия съюз в областта на научните изследвания и технологии за непрекъснато усъвършенстване на съюзните оперативни способности. Нейната цел е да повиши ефективността от използването на националните отбранителни научни изследвания чрез съвместни изследвания и обмен на информация в сътрудничество с държавите членки и партньори в полза на задоволяването на военните потребности на НАТО. Дейността на ОНТ способства за приемането на технически и политически решения в НАТО и в отделните страни – членки на организацията, и нейните партньори.

Организацията за наука и технологии на НАТО отговаря за следните дейности:

- интеграция на процесите за управление и координация в областта на военните науки, изследвания и технологии на НАТО;

- провеждане и развитие на научните изследвания и обмен на техническа информация въз основа на сътрудничеството между националните изследователски организации;
- разработване на дългосрочни стратегии на НАТО в областта на научните изследвания и технологии;
- провеждане на консултации по всички аспекти на науката, изследванията и технологиите с отношение към военното дело.

В своята работа ОНТ се опира на Офиса за подкрепа на сътрудничеството (ОПС). Експерти, национални представители на страните членки и партньори (представители на академичната общност, администрацията на правителствата и промишлеността) работят в осем тематични комисии, панели и комитети за научни изследвания и технологии:

- **Системни анализи и проучвания**
- **Системни концепции и интеграция**
- **Датчици и електронни технологии**
- **Технологии на информационните системи**
- **Приложни технологии на транспортните средства и платформи**
- **Човешки фактори и медицина**
- **Група на НАТО за моделиране и симулации**
- **Комитет за управление на информацията**

Научно-техническата дейност в Организацията за наука и технологии се реализира в изследователски технически групи, създавани за определен срок и изпълнение на конкретни дейности, в които участват изследователи на заинтересуваните страни - членки на НАТО, и партньори. Техническите групи се включват в научни разработки, провеждат изследвания, организират семинари, симпозиуми и полигонни изпитвания, изнасят лекции, водят учебни курсове, осигуряват приемственост в работата на мрежата от експерти в различните групи и панели и интердисциплинарната дейност.

Дейността в областта на научните изследвания и технологии с други структури и подразделения на НАТО се координира от представителите на ОНТ, които участват в работата и заседанията на съответните съвети и комисии на ръководните органи на НАТО.

Организацията за наука и технологии предоставя на Командването на НАТО по трансформацията независими консултации по технологически въпроси на трансформацията на военния потенциал на Алианса.

2.5. Перспективи на изследванията и технологиите в сигурността и отбраната в национален план

Стратегията за национална сигурност на Република България очертава в най-общ план характера на средата за сигурност, националните интереси и основните усилия на държавата за постигане целите на политиката в

сигурността и отбраната. При нейното разработване е използван нов подход, с който са променени параметрите ѝ. Това е резултат от динамиката на съществуващите и възникващите нови заплахи, изразяваща се в едновременното протичане на процеси на подобряване на международната политическа и военна среда за сигурност и намаляването на вероятността от класическа военна агресия срещу Република България. Трябва да се има предвид обаче възникването на нови рискове и заплахи за гражданите и обществото от криминален и транснационален характер.

Стратегията очертава по-широко разбиране за националната сигурност, като извежда на преден план сигурността на гражданина, обществените и икономическите аспекти, без да подценява измеренията, свързани с отбраната, външната политика, разузнаването, охраната на обществения ред и защитата на законността.

Политиката за сигурност е насочена към повишаване на усещането за сигурност сред гражданите чрез създаването на необходимите условия и предпоставки за гарантиране на националните интереси, ограничаването на въздействието от рисковете и заплахите и оптималното разпределяне на ресурсите. Политиката за национална сигурност е дефинирана като комплекс от взаимосвързани приоритети и секторни политики, съобразени с политиките за сигурност на Европейския съюз и НАТО, което определя евроатлантическата ѝ ориентация. Общата и секторните политики за сигурност на Република България се основават на оценката на средата за сигурност, осъществяването на националните интереси и тяхното развитие.

Стратегията за национална сигурност на Република България е основополагащ документ за единно формиране, планиране, осъществяване, координиране и контрол на политиката за национална сигурност, провеждана от държавните институции в сътрудничество с гражданите и техните организации.

Високите цели, поставени пред седемте секторни политики за сигурност, предполагат европейски и съюзен стандарт за поддържане на широк спектър съвременни в технологично отношение способности за сигурност и отбрана. Тяхното реализиране и поддържане изисква дефиниране и стабилно изграждане на съвременен капацитет на българската наука, изследвания, технологии и отбранителна индустрия, които ще определят и мястото на страната ни в европейското пространство за сигурност и отбрана.

Стратегическата рамка за реализиране на политиката на държавата по отношение на изследванията и технологиите в сигурността и отбраната основно се определя от следните национални документи:

- **Национална стратегия за развитие на научните изследвания (2020 г.).** Стратегията отразява политиката на правителството като част от отговорностите му по отношение на стратегическото развитие на страната. Тя следва да подпомага развитието на българската наука за превръщането ѝ във

фактор за развитието на икономика, базирана на знанието и иновационните дейности.

Националната стратегия за развитие на научните изследвания има за цел:

- да съдейства за превръщането на българското общество в „общество на знанието“;
- да съдейства за изграждането на национална икономика, базирана на екологичните технологии;
- да формулира национална научна политика, която създава условия и задава перспективи за постигане на задачите, поставени от Европейската стратегия 2020;
- да допринесе за изграждането на интегрирано европейско изследователско пространство.

Стратегията предвижда също въвеждане на модел на финансиране, стимулиращ конкуренцията и развитието, основан на качеството на изследванията и увеличаването на средствата за научни изследвания и иновации до 1,5 % от брутният вътрешен продукт (БВП) до 2020 г., от които поне 0,6% са публични разходи за наука.

• **План за развитие на Въоръжените сили на Република България.** Той е разработен в съответствие с политическата и стратегическата рамка, определени от Прегледа на Въоръжените сили на Република България – 2010 г., Бялата книга за отбраната и Въоръжените сили на Република България и останалите военностратегически документи. Планът дефинира каталог с оперативни способности, структурирани в следните основни области:

- навременна наличност на силите;
- ефективно разузнаване;
- ефективно въздействие;
- развързване и мобилност;
- командване, управление и комуникации;
- логистично осигуряване;
- оцеляване и защита на силите.

Планът за развитие на въоръжените сили ще осигури изграждането на единен комплект въоръжени сили с балансираните способности по всички компоненти за решаване на целия спектър задачи, породени от очакваните сценарии и анализи за развитие на военностратегическата среда за сигурност. Придобиването на нови способности или освобождаването от съществуващите се осъществява в процеса на отбранително планиране. То включва решения с различна продължителност и цикличност, които в своята съвкупност осигуряват всеобхватност, гъвкавост и своевременно реагиране на промените в средата на сигурност, и се основава на подход, базиран на способности. Националното отбранително планиране се съгласува с процеса на отбранителното планиране на НАТО и Европейския съюз.

Отбранителната способност се изразява във възможността за изпълнение на действие/действия за постигане на определена цел/цели или желан краен резултат при определени условия и в съответствие с приетите стандарти. Всяка способност представлява съвкупност от следните императиви/елементи: доктрини и концепции, организационна структура, подготовка, материални средства, личен състав, командване и управление, инфраструктура и оперативна съвместимост. Зад всеки от тях се крият съвременна наука и технологии, които ги правят повече или по-малко ефективни и ефикасни.

За придобиване на способностите, заложи в Плана за развитие на ВС на Република България, е разработен Инвестиционният план-програма на МО до 2020 г., който формира единна интегрирана рамка на капиталовите разходи, включваща придобиване, интегрирана логистична поддръжка, извеждане от въоръжение и/или модернизация на въоръжение, техника, оборудване и инфраструктура на отбраната, чрез реализация на инвестиционни и инфраструктурни проекти.

В Програмата за развитие на отбранителните способности на Въоръжените сили на Република България 2020 са определени приоритетни проекти за превъоръжаване, които са свързани с придобиване на техника и оборудване за трите вида въоръжени сили, както и за наблюдение и разузнаване, управление на силите и кибернетична защита. Тези проекти са обвързани с конкретни отбранителни способности.

• **Стратегията за развитие на българската отбранителна технологично-индустриална база** е изготвена на основание Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и в съответствие с отговорностите на правителството за развитието на националните отбранително-индустриални способности за посрещане на предизвикателствата и заплахите в сигурността и отбраната и за реализирането на националните интереси и българския принос в политическите, отбранителните и икономическите съюзи и международни отношения, в които страната ни активно участва.

Въпреки че посочените стратегически документи определят европейската и евро-атлантическата ориентация и стандарт, те не са достатъчни, за да „затворят“ триъгълника – способности в сигурността и отбраната; наука, изследвания и иновации; индустрия в сигурността и отбраната. Настоящата Стратегия за изследвания и технологии в сигурността и отбраната е предпоставка и механизъм за това единство, което определя и нейната актуалност и значимост.

ИЗВОДИ

- Политиката на Европейския съюз и НАТО отразява единството на четирите ключови елемента – способностите в сигурността и отбраната, изследванията и технологиите, сътрудничеството и индустрията.

- България е пълноправен член на Европейския съюз и на НАТО и е призвана да работи за осъществяването на европейската политика за сигурност и отбрана и политиката на НАТО, като се възползва от предоставените възможности на политиките на Европейската отбранителна агенция и Организацията за наука и технологии.

- Република България следва да намери подходящите механизми за широко участие и сътрудничество в научните изследвания, технологиите и производствената дейност в национален и международен план.

- Възползвайки се от политиките на Европейския съюз и НАТО, българската научна общност трябва да работи активно за постигането на значителен принос и ефективни резултати в изпълнението на четирите основни функции на Европейската агенция и целите на НАТО в сигурността и отбраната.

- По отношение на политиката, науката, изследванията, технологиите и индустрията в областта на сигурността и отбраната като начало е необходимо Република България:

- да излезе от националните рамки за осигуряване на отбранителните способности в технологични области, където традиционно притежава научен, технологичен и индустриален капацитет;

- паралелно с това българските учени и изследователи да работят за създаването на конкурентни научни, изследователски и технологични резултати в приоритетни технологични области. Тези резултати ще създават постоянни възможности за непрекъснато разширяване на приноса на страната ни в осъществяването на Общата европейска политика за сигурност и отбрана и политиката на НАТО.

3. СТРАТЕГИЯ – СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

3.1. Бързо и стабилно увеличаване на приноса и ефективността на изследванията и технологиите в областта на сигурността и отбраната.

3.2. Разширяване и модернизиране на научния и изследователския капацитет в сигурността и отбраната

3.3. Значително нарастване на интензивността и резултатността на научноизследователските институции и индустрията/бизнеса, които работят в интерес на сигурността и отбраната

Научните изследвания се дефинират като: фундаментални научни изследвания; научноприложни изследвания и индустриални научни изследвания. Технологичните области, обект на научни изследвания, са отразени в Концепция - ТЕХНОЛОГИЧНИ ОБЛАСТИ, ПОДОБЛАСТИ И ТЕХНОЛОГИИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА „СТРАТЕГИЯ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИИ В СИГУРНОСТТА И ОТБРАНАТА”. Концепцията дефинира технологичната рамка за реализиране на целите на стратегията. Тя е отворена за периодични промени, на всеки две години, според резултатите от воденето на технологично наблюдение и изследвания в интерес на сигурността и отбраната. Концепцията е неразделна част от настоящата стратегия и представя технологичните области, подобласти и конкретни технологии в четири основни раздела:

- Информационни и комуникационни технологии, сензори, радиолокация и радионавигация
- Техника, въоръжение, боеприпаси и екипировка
- Изследвания и технологии за ядрена, химическа, биологична и радиационна защита и екология
- Изследвания и технологии, свързани с ролята на човешкия фактор в сигурността и отбраната

Технологичните области и подобласти са производствено/продуктово ориентирани и изпълняват ролята на мерки за реализиране на стратегията, представени със своето състояние, възможните цели за постигане, средства и капацитет, начини за постигане на целите, заинтересовани страни и възможни направления за научноизследователска дейност.

В Концепцията са представени и основните акценти на националните изследвания и технологии в сигурността и отбраната, по отношение на приоритетите на Европейската Стратегия за отбранителни изследвания и технологии. По този начин са конкретизирани не само националните приоритети в тези области, но е представен и приносът на нашата страна за удовлетворяване на Европейските отбранителни способности и способностите на НАТО.

4. СТРАТЕГИЯ – ЗАДАЧИ 2020 г.

4.1. Гарантиране на силното и стабилно присъствие на изследванията и технологиите в политиката за сигурност

Средствата/Мерките за постигане на задачата са:

4.1.1. Създаване и прилагане на ясна, гъвкава и последователна политика за изследвания и технологии в сигурността и отбраната

Предизвикателството пред държавните органи е свързано с факта, че като обхват политиката следва да покрива всички секторни политики за сигурност, заложените в Стратегията за национална сигурност на Република България. Това обстоятелство ще наложи приоритизиране на секторните политики за сигурност при нейното реализиране и дефиниране на разходите за сигурност и отбрана.

Във финансов план политиката трябва да постигне средните показатели за Европейския съюз и заложените в Националната стратегия за развитие на научните изследвания – 2020 г. Едновременно с това да се въведе работещ, стабилен финансов модел, който да стимулира интензивността, резултатността и качеството на изследванията и технологиите, както и внедряването им в икономиката.

Финансовият модел ще включва, но няма да се ограничава до, отделянето на финансови средства по бюджетите на заинтересованите министерства и ведомства, за създаване на възможно най-добрите условия за изследвания и технологични разработки в областта на отбраната, в размер до 2% от бюджетите им, като до 20% от тях могат да се предоставят на Европейската агенция по отбрана при провеждане на съвместни научни изследвания и разработки. При участие в съвместни научно-изследователски проекти в ЕС и НАТО да бъде избегната опасността от дублиране на усилията в тези направления там, където резултатите могат да бъдат използвани както във военната, така и в цивилната сфера. МО, МВР и МОН да си взаимодействат при ежегодното формиране на разходите за научни изследвания с цел съвместно финансиране на взаимно изгодни научни проекти, имайки предвид условието.

Гаранция за изпълнението на целите на политиката е трансформирането ѝ в национална програма и план за изследвания и технологии с приоритизирани технологични области.

Политиката следва да е формирана с отчитане на следните принципи:

– **сътрудничество** – за създаване на работещ механизъм за съвместни изследвания и разработки на научната общност и индустрията/бизнеса в национален, регионален, европейски и международен план;

– **интегритет** – за интегриране и координация на дейността и процесите на научноизследователските звена и индустрията/бизнеса в интерес на изследванията и технологиите в областта на сигурността и отбраната;

– **конкурентност** – да стимулира дейността и инициативността на научноизследователските институции и индустрията/бизнеса за изследвания и иновации в европейски и международен план;

– **разпределеност/координираност** – за оптимално разпределение на усилията на научноизследователските институции и индустрията/бизнеса в национален план;

- **последователност** – да осигури в дългосрочен план ясна времева, целева и ресурсна рамка;
- **гъвкавост** – да осигури условия за своевременно трансформиране на изискванията, наложени от променящата се среда за сигурност.

4.1.2. Трансформиране на нормативната уредба за реализиране на политиката за изследвания и технологии в сигурността и отбраната

Нормативната уредба трябва да отразява предизвикателствата пред целите на политиката и особеностите на средата за сигурност. Намирането на баланс между принципи като отвореност и консерватизъм е предпоставка за ефективността и гъвкавостта на законодателството поради съвременните тенденции за интеграция и защита на националния интерес.

Нормативната уредба следва да осигури:

- работещи правила и улеснена процедура за достъп до информация в областта на изследванията и технологиите с гарантиране защитата на националния и частния интерес;
- своевременно внедряване на постиженията/резултатите на изследванията и технологиите за постигане на конкурентна способност на резултатите от изследванията;
- преодоляване на бюрокрацията и корупцията за гарантиране на непрекъснатостта и последователността на процесите при изследванията и внедряването на технологиите в икономиката;
- преодоляване на „научното лентяйство” и „болния кариеризъм” в научноизследователските колективи и организации;
- ясни и работещи правила за създаването на научни колективи в национален и международен план.

Инструменти:

- Въвеждане на работещ и гъвкав модел на финансиране в сигурността и отбраната за стимулиране на резултатите, качеството и развитието на научната, изследователската, развойната и производствената дейност, включващ участието на индустрията/бизнеса.
- Увеличаване на средствата за научни изследвания и иновации в сигурността и отбраната – не по-малко от 2 % от разходите за сигурност и отбрана.
- Въвеждане и увеличение на дела на програмното финансиране.

4.2. Създаване на условия за водене на постоянно наблюдение и координация върху изследванията и технологиите в областта на сигурността и отбраната

Политиката на държавата за изпълнението на тази задача ще бъде фокусирана за създаването на условия, които:

– да работят в интерес на учените и изследователите, научноизследователските колективи и институции и индустрията/бизнеса;

– да подпомагат и улесняват процесите на преодоляване на бюрокрацията, свързани с изследванията и внедряването на резултатите както в национален, така и в международен план;

– да работят за постигането на ефективност и постоянна мотивация на научноизследователските колективи и индустрията/бизнеса;

– да осигурят интегрирана/централизирана система за наблюдение на всички технологични области за постоянното актуализиране и разширяване на приоритетите за изследвания и координиране на усилията на заинтересуваните страни. За оперативната дейност на системата ще е отговорен Междуведомствен център за координация на изследванията и технологиите в областта на сигурността и отбраната, с централизирано финансиране и две функции: информационна и мениджърска.

Информационната функция ще се изпълнява, като центърът води постоянно технологично наблюдение, събира информация, извършва анализи върху технологичните области и фундаменталната наука с цел подпомагане на процесите за вземане на решение в областта на изследванията и технологиите в сигурността и отбраната.

Мениджърската функция се изразява в управлението, координацията и подпомагането на процесите на държавата по разпределението на усилията на научната общност и индустрията/бизнеса за изследване и технологии в областта на сигурността и отбраната в национален, европейски и международен план. Отговорностите ще са свързани с управлението и контрола на ефективността и резултатността по отношение на вложените държавни ресурси за усъвършенстване и трансформация на държавната политика за изследвания и технологии в сигурността и отбраната.

Междуведомственият център за координация на изследванията и технологиите в областта на сигурността и отбраната е работен орган на Междуведомствения съвет по отбранителна индустрия и сигурност на доставките (МВСОИСД). Неговият състав и правила за работа се определят с решение на съвета и заповед на съпредседателите на МВСОИСД.

Междуведомственият център за координация действа като мрежа от представители на научни институти, изследователски организации и научни центрове на висшите учебни заведения, БАН и индустрията. Финансирането и административното обслужване на центъра се поема от участниците в мрежата.

Инструменти:

- Развитие и координация на научни комплекси в приоритетните направления на сигурността и отбраната (кълъстери, технологични центрове,

центрове за технологичен трансфер, центрове за комерсиализация на патенти и интелектуална собственост и други).

- Модел и механизъм за технологично наблюдение и периодична актуализация на технологичните области с цел разширяване обхвата за изследванията.

- Въвеждане и периодична актуализация на тематични програми в приоритетните области.

- Механизъм за добиване, анализ, съхраняване и достъп до научна и технологична информация в сигурността и отбраната.

- Координация на национални, регионални, европейски и евро-атлантически политики, програми и проекти.

- Въвеждане на насочени схеми, подкрепящи участието на националната научна общност в европейските и програмите на НАТО и инициативи в сигурността и отбраната.

- Развитие на трансфера на знания чрез схеми за създаване на инкубатори за научни и научноприложни идеи.

- Създаване на Центрове за приложни научни изследвания, иновации и технологии като част от мрежата на Междуведомствения център за координация.

- Създаване на направление „Научни изследвания, иновации и технологии в сигурността и отбраната”, като част от Фонд „Научни изследвания”.

4.3. Изграждане на нова и модернизиране на инфраструктурата за научни изследвания в областта на сигурността и отбраната

Качеството на инфраструктурата определя в голяма степен и качеството на изследванията – постигането на конкурентни резултати, бързата и стабилна възвръщаемост на вложените средства.

Основното предизвикателство за постигането на тази задача е намирането на баланс между средствата за инвестиране и тяхната възвръщаемост. Предизвикателството произтича от скъпоструващите научноизследователски съоръжения (лаборатории, демонстрационни центрове, средства за симулация, полигони и др.), информационните мрежи, техническите средства и апарати за извършване на съвременни изследвания.

Решения за политически действия ще се търсят в следните направления:

- приоритизиране на влаганите средства в инфраструктура според приоритетните технологични области за изследвания за постигането на бърз ефект в национален план;

- използване на структурни фондове за финансиране;

– реализиране на възможности за регионално, европейско или международно сътрудничество за споделено използване на инфраструктурата за изследвания в областта на сигурността и отбраната.

Инструменти:

- Модел за финансиране в инфраструктура за научни изследвания в приоритетни технологични области и в технологични области с традиционно национален капацитет.

- Разширяване на достъпа до европейските и международните организации и научната инфраструктура.

- Съвместно използване на инфраструктурата за научни изследвания в национален, регионален, европейски и международен план.

- Национална подкрепа за функционирането и разширяването на партньорството в рамките на европейската мрежа за изследвания и технологии в сигурността и отбраната.

4.4. Създаване на ново поколение млади учени за изследвания в областта на сигурността и отбраната

Изграждането на качествени научни кадри и изследователи и превръщането им в учени с богат опит е съпроводено с реализирането на огромен финансов и интелектуален национален ресурс. Това поставя учените и изследователите в категорията национално богатство.

Основното предизвикателство за реализиране на задачата е управлението на приемствеността между поколенията. Правилната стратегия е постепенен преход с нарастващо доверие към новаторството и идеите на младите хора и уважението към опита и знанията на по-възрастното поколение.

Политическият фокус за решения по отношение на сигурността и отбраната ще се търси в следното:

- повишаване на количеството и качеството на човешкия потенциал, зает с научна работа в областта на технологиите, и предоставяне на стимули за учените за продължаване на кариерното им развитие;

- създаване на благоприятна среда за учените с цел ограничаване на негативните тенденции от изтичането на специалисти и привличане на най-добрите изследователи в системата на сигурност и отбрана (средата на учения и изследователя ще го прави свободен от решаването на битови и всекидневни проблеми в личен и семеен план).

Успехът ще се определя от резултатите на системата за сигурност:

- за водене на постоянно наблюдение върху научната работа, изява и резултатите на талантиливи млади учени на всички равнища от тяхната кариера;

- за подкрепа и стимулиране на кариерното развитие, образование и обучение на учените и изследователите през целия живот;
- за грижата към професионалното развитие и квалификация на учените и изследователите.

Инструменти:

- Проактивни действия, насочени към защита на интелектуалната собственост.
- Въвеждане на насърчителни схеми за заетост на млади изследователи в индустрията/бизнеса, работещи в интерес на сигурността и отбраната.
- Въвеждане на схеми за развитие на инженерни дисциплини в университетите.
- Въвеждане на хоризонтални програми за подкрепа на научния потенциал в сигурността и отбраната.
- Механизъм за стимулиране мобилността на учените в национален и международен план.

5. СТРАТЕГИЯ – ПРИОРИТЕТИ

Фокусът на усилията ще бъде насочен в приоритетни технологични области, подобласти и технологии в национален план и в интерес на НАТО и Европейския съюз за:

- изследвания и технологии за поддържане, развитие и разработване на нови способности в сигурността и отбраната;
- ефективно изразходване на ресурсите;
- ефективност при трансформирането на изследванията и технологиите съгласно променящите се изисквания на оперативните способности;
- постигане на високи резултати за потребителите на изследвания и технологии;
- участие в процесите за вземане на решение за изследвания и технологии в интерес на силите в областта на сигурността и отбраната;
- непосредствено участие в научната и изследователската дейност на индустрията/бизнеса.

Приоритетите за инвестиции в изследвания и технологично наблюдение са:

- Информационни и комуникационни технологии, сензори, радиолокация и радионавигация;
- Техника, въоръжение, боеприпаси и екипировка;
- Изследвания и технологии за ядрена, химическа, биологична и радиационна защита и екология;

- Изследвания и технологии, свързани с ролята на човешкия фактор в сигурността и отбраната.

6. СТРАТЕГИЯ – НАЧИНИ

Подходът за реализиране на стратегията ще бъде изпълнен в две фази – програмиране и планиране. Те ще протичат едновременно и съгласувано с първите две цели/задачи (2020 г.) на настоящата стратегия: *5.1. Гарантиране на силното и стабилно присъствие на изследванията и технологиите в политиката за сигурност; 5.2. Създаване на условия за водене на постоянно наблюдение и координация върху изследванията и технологиите в областта на сигурността и отбраната.*

Отговорността за изпълнението на двете фази ще е на Междуведомствения център за координация на изследвания и технологии в областта на сигурността и отбраната или на междуведомствена работна група съгласно отговорностите по секторните политики за сигурност на Стратегията за национална сигурност на Република България.

6.1. Фаза „Програмиране”

Крайният резултат от тази фаза ще е Национална програма за изследвания и технологии в областта на сигурността и отбраната. Тя ще обхваща четирите цели/задачи на настоящата стратегия.

Формулирането на оперативните цели на програмата ще се предхожда от задълбочен анализ на технологичните области, подобласти и конкретни технологии с цел приоритизиране на проектни решения за инвестиции, за програмния период.

Приоритизирането следва да отчита:

- националният интерес за развитие и поддържане на националните и европейските оперативни способности в сигурността и отбраната с отчитане на икономическия интерес;
- възможностите, които предоставя европейската политика за изследвания и технологии;
- интересите и капацитета за изследвания на заинтересуваните научни институции на национално равнище съгласно секторните политики за сигурност;
- състоянието на текущите национални и европейски проекти в областта на сигурността и отбраната;
- интересите на гражданския сектор и бизнеса за ползване на резултатите на научноизследователските центрове с цел създаването на нови, развитието и усъвършенстването на конкурентни продукти;

- възможностите за постигане на бърз и конкурентен икономически ефект в европейски план;
- информация за резултатите на научните изследвания в национален и международен план.

Анализът ще е за всеки програмен период като ще предлага приоритизиран списък за инвестиране в технологични области, подобласти или технологии в следните категории проекти:

- текущи – с цел тяхното успешно приключване или прекратяване;
- за развитие и поддържане на националните способности в сигурността и отбраната;
- за развитие и поддържане на европейски или съюзни способности;
- за водене на постоянно технологично наблюдение, насочено към създаването на условия за разширяване на научноизследователската, развойната и производствената дейност.

6.2. Фаза „Планиране”

Концепцията **ТЕХНОЛОГИЧНИ ОБЛАСТИ, ПОДОБЛАСТИ И ТЕХНОЛОГИИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА „СТРАТЕГИЯ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИИ В СИГУРНОСТТА И ОТБРАНАТА”** е концептуалната база за планирането. Технологичните области, подобласти и технологии представят научния и технологичния капацитет, интересите и възможностите за научни изследвания, развойна и производствена дейност.

Концепцията за прилагане на стратегията установява технологичната рамка за решения и действия в две посоки:

- **за инвестиции** – след приоритизиране на проектните решения;
- **за водене на технологично наблюдение и изследвания** с цел разширяване на изследванията в технологичните области въз основа на задълбочени проучвания за развитието им и изучаване на появяващите се технологии за възможно приложение в интерес на сигурността и отбраната.

Крайният резултат на тази фаза ще са пътни карти за всяка технологична област, подобласт или технология, разработени в съответствие с Методологията за стратегическо планиране в Република България.

Пътните карти следва да отчитат подходящите средства, чрез които по-ефективно ще бъдат постигнати стратегическите цели. Те ще представляват преход от фаза „Планиране” към фазата за изпълнение на стратегията.

Приложение: Концепция: „ТЕХНОЛОГИЧНИ ОБЛАСТИ, ПОДОБЛАСТИ И ТЕХНОЛОГИИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА „СТРАТЕГИЯ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИИ В СИГУРНОСТТА И ОТБРАНАТА”.